

РЕЦЕНЗІЇ

Діяльність місцевих органів державної влади на Правобережжі у добу гетьманату Павла Скоропадського: Збірник документів, матеріалів та світлин. – Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2014. – 310 с.

У процесі становлення та трансформації політичної системи суверенної України значно посилилася увага істориків до проблем національного державотворення 1917–1921 рр. Дослідження різних форм української державності цієї доби посіли провідне місце у проблематиці сучасної вітчизняної історіографії. Роботи початкового етапу сучасних наукових розвідок, головним чином, окреслювали основну проблематику періоду та подавали новий фактологічний матеріал. Тепер існує об'єктивна потреба у його глибшому дослідженні. Тому створення правдивої історії Українських національно-визвольних змагань неможливе без виявлення і всебічного аналізу широкого кола нових джерел. Відтак пріоритетним є найшвидше формування джерельної бази, здатної забезпечити об'єктивні дослідження й унеможливити виникнення нових міфів та науково невмотивованих концепцій і висновків. Хоча фахівці нині мають доступ до великого масиву раніше «закритих» документів, поки лише невелика частина їх опублікована й широко використовується у дослідницьких цілях. З огляду на вищезазначене, важливою подією є вихід у світ збірника документів і матеріалів, що стосуються суспільно-політичної та соціально-економічної сфер життя Правобережної України у квітні-грудні 1918 р., підготовленого працівниками Державного архіву Хмельницької області.

Ця публікація є своєрідним продовженням серії, започаткованої виданням колективом Хмельницького архіву збірника документів і матеріалів «Законодавча база процесу становлення місцевих органів державної влади доби гетьманату П.Скоропадського» (Хмельницький: ДАХО, 2013. – 156 с.).

Рецензоване видання відкривається передмовою «Від упорядників» наукових працівників ДАХО В.В.Галатира, Ю.В.Олійника та Т.Д.Павлунішеної, які констатували фактичну відсутність сучасних опублікованих джерел з історії гетьманського періоду. Зазначимо, що періоди Центральної Ради та Директорії представлені фундаментальними двохтомниками документів. Саме це надихнуло колектив архівістів та науковців на велику роботу з виявлення та систематизації комплексу документів, який всебічно розкриває діяльність гетьманських органів влади на Правобережжі.

У передмові до рецензованого збірника визначено також його головну ідею, яка полягає у тому, щоб за допомогою опублікованих документів відтворити формування та функціонування місцевих державних структур гетьманату з квітня по грудень 1918 р. Тут же вказано архівні фонди, обґрунтовано тематичні групи, зазначено специфіку публікації матеріалів, особливості відтворення документів у виданні.

Вступна стаття докторів історичних наук В.С.Лозового та О.М.Завальнюка, а також старшого наукового співробітника В.В.Галатира, на нашу думку, є досить повним і об'єктивним нарисом про події та процеси згаданого періоду. Ґрунтовна стаття допомагає читачу осмислити той чи інший документ у контексті тогочасних динамічних подій.

Відповідно до поставленого завдання максимального відтворення політичної діяльності гетьманських владних структур на Правобережжі (у межах джерел, що збереглися) впорядкована і структура видання. Компонування матеріалів здійснено за чотирма основними напрямками. У першому розділі зібрано документи і матеріали місцевих адміністрацій Правобережжя щодо реалізації державотворчого процесу. У другому – опубліковано накази і розпорядження

місцевих органів державної влади в соціально-економічній сфері. У третій частині вміщено документи і матеріали місцевих органів державної влади Правобережної України, що стосуються суспільно-політичної сфери. Четвертий розділ вміщує добірку фотографій 1918 року, які візуалізують цей період. У додатку вміщено зразки документаційних бланків місцевих органів державної влади. Загалом відібрано 211 документів, більшість з яких надруковано вперше.

Публікація документів фондів різних державних архівів України та періодичних видань дає можливість відтворити хроніку подій, об'єктивно оцінити державотворчу діяльність місцевих органів гетьманської влади в складних умовах політичної конфронтації й нестабільності внутрішнього становища.

Матеріали видання відображають політичні кроки гетьманської адміністрації у розбудові державних структур, намагання налагодити дієву вертикаль виконавчої влади. Низка документів відображає діяльність влади у соціально-економічній сфері. Документи збірника висвітлюють також питання загострення політичного протистояння між гетьманськими адміністративними органами та опозиційними силами.

Документи видання містять багато прізвищ діячів різних політичних таборів гетьманської доби, учасників будівництва Української Держави 1918 року. Навіть стисла інформація, скупі фактологічні дані дають можливість оприлюднити історію Гетьманату на Правобережжі, окреслити роль тієї чи іншої особи у складних тогочасних політичних процесах.

Упорядників збірника характеризує виважене ставлення до подачі текстів документів і матеріалів. Вони публікуються мовою оригіналів зі збереженням стилістики й орфографії кожного з використаних джерел. Лише в окремих випадках укладачі зробили нарощування скорочених слів та подали пропущені ініціали у квадратних дужках. Такий підхід дав можливість точніше відтворити особливості тогочасного діловодства. Кожен документ закінчується посиланням на джерело.

Важливо, що в збірнику представлено широкий видовий спектр документів – накази, постанови, донесення, розпорядження, звіти, листування тощо. Вони дають уявлення про документно-комунікативну сферу діяльності гетьманських органів влади.

Оскільки однією з найменш документально висвітлених сторінок Українських національно-визвольних змагань залишається діяльність гетьманських структур, поява збірника, який містить значну кількість документів і матеріалів, що висвітлюють зазначену тему, на наше переконання, буде схвально сприйнята науковим співтовариством. Безперечно, збірник викличе зацікавленість учених та стане в пригоді не лише фахівцям – історикам, політологам, правознавцям, а й усім, хто цікавиться історією України, процесами, що відбувалися у певних її регіонах. Вперше представлено найбільш повну і систематизовану добірку документів, що висвітлюють діяльність місцевих органів державної влади на Правобережжі у добу гетьманату Павла Скоропадського.

Водночас збірник значно виграв би як наукове видання, якби мав контрольно-довідкові відомості щодо вміщених світлин у четвертому розділі та їх перелік у змісті. У виданні відсутні також іменний і географічний покажчики. Зазначені недоліки можуть бути усунуті в наступному виданні збірника та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Насамкінець слід наголосити, що документи рецензованого збірника докладно розкривають діяльність місцевих органів гетьманської державної влади на значній території Української Держави. Вважаємо, що з виходом збірника є всі підстави стверджувати про усунення однієї з суттєвих прогалин у джерельній базі історії Українських національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. на Правобережжі.

*Василь Миколайович Яблонський,
кандидат історичних наук, доцент,
заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень*